

บทที่ 5

การสืบทอดและการเปลี่ยนแปลงการใช้จินตภาพที่เกี่ยวกับธรรมชาติในกวีนิพนธ์ของ อุชเชนี เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และ ไพวรินทร์ ขาวงาม

การใช้ศิลปะการประพันธ์เพื่อสร้างความงดงามแก่กวีนิพนธ์ เป็นสิ่งที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ไทยมาตั้งแต่ในอดีต ทั้งการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่หลากหลายเพื่อสร้างความไพเราะงดงามแก่บทประพันธ์ รวมถึงการนำธรรมชาติมาใช้เพื่อสร้างฉากและบรรยากาศที่งดงามแก่งานประพันธ์ อีกทั้งธรรมชาติยังถูกนำมาใช้เป็นสื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึก และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของกวี ดังที่ปรากฏในบทนิราศ และในวรรณคดีไทยอื่นๆ อีกจำนวนมากที่มีบทพรรณนาธรรมชาติ และเมื่อถึงปัจจุบันกวีก็ยังคงสืบทอดลักษณะการนำธรรมชาติมาใช้เพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดเช่นก่อน ทั้งในการถ่ายทอดอารมณ์ต่างๆ ทั้งอารมณ์รัก โศก เศร้า และเกรี้ยวกราด และยังถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของกวี เหมือนที่เคยปรากฏในวรรณคดีไทยในอดีต ดังที่มีผู้กล่าวถึงบทพรรณนาธรรมชาติในวรรณคดีไทยไว้ดังต่อไปนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2527: 199) ได้กล่าวถึงความสำคัญของบทพรรณนาธรรมชาติไว้ว่า

บทพรรณนาธรรมชาติ เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งในการแต่งบทร้อยกรองในอดีต กวีจะพรรณนาธรรมชาติตามที่แลเห็นและในจินตนาการ ป่า เขา นก ปลา สัตว์ป่า นานาชนิด จะกล่าวถึงอย่างละเอียดถี่ถ้วนในวรรณคดีแทบทุกเรื่อง นอกจากนั้น กวียังใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องสะท้อนอารมณ์ของตัวละครในเรื่อง ธรรมชาติจะเป็นเสมือนกรอบล้อมอารมณ์ รัก โศก ว่าเหว โหยหา หรือสนุกรื่นเริงอีกด้วย

นอกจากนี้ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (2541 : 49-51) ได้กล่าวถึงความสำคัญของธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยไว้เช่นกัน สรุปความได้ดังนี้

การบรรยายหรือพรรณนาธรรมชาติถือเป็นแก่นสำคัญประการหนึ่งของวรรณคดีไทย กวีไทยให้ความสนใจกับธรรมชาติในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเป็นวรรณคดี คือ การสร้างความสะเทือนใจในระดับต่างๆ ซึ่งในระดับต้นๆ คือ การสร้างความรับรู้ถึงความงามซาบซึ้งหรือความละเอียดอ่อนของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นป่าเขาลำเนาไม้ พรรณบุปผชาติ ตลอดจนหมู่วิหคนกนานาพรรณ และปวงสัตว์ใหญ่น้อยในป่า กวีมักจะพรรณนาบันทึกความงดงามของ

ธรรมชาติไวโนบทประพันธ์ของตนอย่างละเอียดละออถ่ายทอดความซาบซึ้งของกวีแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ความงามของธรรมชาติตามกวีได้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสร้างความรู้สึกร่วม หรืออารมณ์สะเทือนใจในระดับหนึ่งได้

นอกจากการพรรณนาธรรมชาติโดยตรงดังกล่าว กวียังพรรณนาธรรมชาติโดยละเอียด เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของกวีเอง ที่นิยมจนเป็น “ขนบ” ในวรรณคดีไทย คือ การพรรณนาเชิงนิราศ อันหมายถึงการพรรณนาถึงความทุกข์ระทมที่ต้องพลัดพรากจากนางอันเป็นที่รัก กวีจะถ่ายทอดความทุกข์ตรมนี้ผ่านทางชื่อนก ปลา ดอกไม้ ต้นไม้ และอาจกล่าวได้ว่า อารมณ์สะเทือนใจอันสร้างสมผ่านกลวิธีในเชิงนิราศนี้เป็นที่นิยมอย่างสูงในวรรณคดีไทย เพราะเรามีวรรณคดีนิราศจำนวนมาก เริ่มมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้นจวบจนถึงปัจจุบัน และนิราศก็มีวิวัฒนาการต่อเนื่องมาไม่ขาดสาย แม้กวีร่วมสมัยก็ยังใช้รูปแบบของนิราศในการประพันธ์งานของตนเช่นกัน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2541 : 49-51)

ลักษณะการพรรณนาธรรมชาติที่กล่าวมาข้างต้นนี้มีปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อยมาตั้งแต่ในอดีต ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ยกมาดังต่อไปนี้

เสียงโนรีสาริกา สัตวาฝูงดูเหวา แขนงเต้าเคล้าคลึงโคลง นกเอี้ยงโองคู
เคียง เสียงแซ้งแซวภูริโตก โศกมามายนางนวล กะสาสรวลกระสันต์ กางเขนขัน
แผ่แพน แอนอกจอกจิบกุด ชุนยุงชดชนพ้อน กระทบนทงฟ้าย นางยุงราย
รอบแผ้ว ทรายทองเคล้าคูเคียง ระมิ่งเมียงมายคู เกลื่อนกล่นอยู่คุดล้า บรู๊กี่สำกั
สาร เห็นตระการสรนุก จริวจราวชุกจรจรัล บรู๊กี่พรรณบุปลา นกหกตาดาชอยู่
หงษ์เหิรสู่สระสรง เบ็ดน้ำลงลอยล่อง ทุงทองทองจรจรัล จากพราวพรรคฟูบฟอง
ดับแคครองคูห้วย ดอกบัวผ้ายจับบัว ภมรมัวเมฆราบ อาบล่องเกสร สลอน
บุษบาบาน ตระการดอกบัวแดง แผงบัวขาวคลี่คล้อย สร้อยสัตบรรณบงกช
รววยรกลิ่นจกกล นิลดบลโกมุท อุบลบุษบัวเผื่อนฉลิบ ป่ากล้วยกลับกลายสรนุก
สำราญสุขเปรมปรีดี ช่างเรื่อลีผาดผิง ถึงวังไกลปราสาท รับขวัญราชบิดา
ขวัญสองมาสมสู่ อยู่กับองค์อ่อนไต้ ไฟแดดอัยารูไทม์ ไข้อย่ารู้ถึง แม่เลย ฯ

(ลิลิตพระลอ)

รอนรอนสุริยไธ	อัสดง
เรื้อยเรื้อยลับเมรุลง	คำแล้ว
รอนรอนจิตจำนง	นุชพี เพียงแม่

เรื่อยเรื่อยเรื่อยมคอยแก้ว	คล้ายคล้ายเรื่อยมเหลียว
เรื่อยเรื่อยมารอนรอน	ทิพากรจะตกต่ำ
สนธยาจะใกล้ค่ำ	ค่านิ่งหน้าเจ้าตาตรู
เรื่อยเรื่อยมาเรียงเรียง	นกบินเจียงไปทิ้งหมู่
ตัวเดียวมาไรคู่	เหมือนพ็อยู่ผู้เดียวตาย

(“กาพย์เห่เรือ” พระนิพนธ์ในเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร)

ว่าพลางทางชมคนานก	โฉนผกจับไม้กิ่งมี
เบญจวรรณจับวัลย์ชาติ	เหมือนวันที่ไกลสามสุตามา
นางนวลจับนางนวลนอน	เหมือนพี่แนบนวลสมรจินตะหรา
จากพรากจับจากจ่านรรจา	เหมือนจากนางสการะวาตี
แขกเต้าจับเตาร่างรอง	เหมือนร่างห้องมาหยาธรมี
นกแก้วจับแก้วพาที	เหมือนแก้วพี่ทั้งสามสิ่งความมา
ตระเวนไพรรำร้องตระเวนไพร	เหมือนเวรใดให้นราศเสนหา
เค้าโมงจับโมงอยู่เอกา	เหมือนพีนับโมงมาเมื่อไกลนาง
คับแคจับแคสันโดษเดี่ยว	เหมือนเปล่าเปลี่ยวคับใจในไพรกว้าง
ขมิพหคนกไม้ไปตามทาง	คะนึ่งนางพลางรีบโยธี

(“อิเหนา” พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

อำอะรุณแอร่มระเรื่อรุจี	
ประดุจมะโนภิมระดี	ณ แกรัก
แสงอะรุณวิโรจน์นระภาประจักษ์	
แฉล้มเจลาและไศภินัก	นะจันใด
หญิงและชาย ณ ยามระดีอุทัย	
สว่าง ณ กลางกะมลละไม	ก็จันนั้น
แสงอุษาสะกาวพะพราว ณ สรรค์	
ก็เหมือนระดีวิสุทธิอัน	สว่างจิต

(มีทนะพาชา)

จะเห็นได้ว่า การพรรณานาธรรมชาติโดยละเอียดเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของกวีเป็นที่นิยมจนกลายเป็น “ขนบ” ในวรรณคดีไทย และยังคงใช้สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนถึงในปัจจุบัน ซึ่งกวีในปัจจุบันยังคงนำลักษณะ หรือ “ขนบ” นี้มาใช้ในงานประพันธ์ของตน ดังเช่นในงานประพันธ์ของ

อุชเชนี เนาวรัตน์ และไพโรจน์ ที่พบว่ามีการใช้จินตภาพธรรมชาติหรือบรรณนาธรรมชาติอย่างละเอียดเพื่อสื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกของกวีด้วยเช่นกัน ดังที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ต่อไปนี้

มาลาตีศรีวิสุทธิ์ดูจน้ำค้าง	ประทับกลางกลีบบัวกลัวจะหาย
น้ำค้างแรงแสงร่อนสีรอนกาย	มีทันสายน้ำค้างดับไปกับตา
เหมือนชะง่อนหว่างกลางนที	มาลาตีลอยไกลใจผวา
จวนสิ้นแรงแผ่ชลต้นต้นมา	ไกลณกาสิลาแล้วแคล้วลมฤา

(ขอบฟ้าขลิบทอง หน้า 15)

พัสดราราตรีคลี่คลุมโลก	กลิ่นอโศกเสียดฟุ้งจรุงทวาร
ระทมลีกระทึกล้ำน้ำตาพราว	ตั้งมุขชาวขลุ่ยดินใครผินซ่อน

(ขอบฟ้าขลิบทอง หน้า 172)

ดึกดำดัดดาวเดือนก็เคลื่อนคล้อย	ความหลังลอยลงฟ้ามาแผ้วแผ้ว
สว่างไสวในฝันอันวาวแวว	หอมกลิ่นแก้วราตรีที่ริมรั้ว
นานเหลือเกินไกลเหลือเกินที่เห็นทาง	รมลานกว้างกลางแสงเดือนเลื่อนสลัว
ใบฝรั่งทางมะพร้าวเป็นเงามัว	เสาดังพลุพิงคร้วรากฟัวพัน

(คำหยาด หน้า 147)

ละอองไออากาศสะอาดสด	น้ำค้างหยดยงโยนบนใบหญ้า
แมลงปอปีกใสบินไปมา	ดอกไม้ป่าประดอกประดับดิน
ลมแผ้วเคล้าเข้าหยอกกับดอกหญ้า	หมอกยกตัวซำซำจากผาหิน
ผีเสื้อสายร่ายรำระบำบิน	จะจีเจ้อยเรื่อยรินพินเรไร

(ตากรุ่งเรืองโพยม หน้า 36)

โพนโค้งรุ่งคังโค้งฟ้าเบื้องหน้าโพน	แดดอ่อนโยนทอรุ่งสลบสี
โค้งสายรุ่งราวรอยอัญมณี	แดดตงดตรับรเพลงเพลงสายรุ่ง

(ลำน่าวเนจร หน้า 70)

ใบโพธิ์ ใบไม้ ไหวพริก	บางใบไหวระริกให้ลมหม
หมปลอบทอบปลิวไปตกตรม	ทับถมที่มเถื่อนเกลื่อนไป
เหน้อยแล้วดอกแก้วอาจจะวง	มะลิลาอาจลาร่วงลงหลับไหล

เพลงอาโศกอ้อยสร้อยด้วยน้อยใจ พรุ่งนี้ หรือมีใครจะไฝ่ฟัง
(ฤติกาล หน้า 66)

จากการศึกษาผลงานในช่วงแรกของกวีทั้งสามท่านนี้ เห็นได้ว่าการใช้จินตภาพธรรมชาติ อันเป็นบทพรรณนาธรรมชาติโดยละเอียดเพื่อพรรณนาภาพความงามของธรรมชาติ และเป็นเครื่องมือในการสร้างบรรยากาศและถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นการสืบทอดการใช้ขนบวรรณคดีไทยต่อเนื่องมาจากกวีนิพนธ์ไทยในอดีต ดังตัวอย่างที่ได้ยกมาข้างต้น แต่ต่อมาจะเห็นได้ว่างานของกวีทั้งสามเริ่มมีพัฒนาการ โดยเปลี่ยนแปลงหน้าที่และจุดประสงค์การใช้จินตภาพธรรมชาติไปจากเดิม โดยที่ธรรมชาติไม่ได้เป็นเพียงเครื่องสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกแต่เพียงเท่านั้น

จากการศึกษากวีนิพนธ์ของอุษเชนี เนาวรัตน์ และ ไพวรินทร์ พบว่า กวีนำขนบการใช้ธรรมชาติเพื่อเป็นสื่อสะท้อนอารมณ์และความรู้สึก มาปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแนวคิดของกวีไทยในปัจจุบันที่มีสำนักรับผิดชอบต่อสังคมและมีหน้าที่ชี้นำผู้คน กวีจึงต้องการนำเสนอความคิดผ่านกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะความคิดทางด้านสังคมและการเมือง อันเป็นสิ่งที่กวีในปัจจุบันกล่าวถึงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ที่การแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นของกวีนั้นมักมีความเกี่ยวพันกับความสำนึกในหน้าที่ของกวีที่มีต่อสังคม รวมทั้งบทบาทของกวีและวรรณคดีต่อสังคมโดยรวม กวีจะแสดงทัศนะส่วนตัวอย่างชัดเจนในงานว่ากวีมุ่งหวังให้ผลงานของตนมีผลอย่างไรต่อผู้อ่าน และมักใช้งานเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่างๆ ลักษณะดังกล่าวนี้มีปรากฏชัดตั้งแต่ในงานของครูเทพแล้ว เช่น ปัญหาเรื่องการเก็บภาษี ปัญหาเรื่องศาสนาและการศึกษาของชาติ ตลอดจนปัญหาเรื่องสภาพแวดล้อม (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2541: 1-2)

การใช้กวีนิพนธ์เป็นเครื่องมือในการชี้นำความคิด และสั่งสอน และให้คำแนะนำแก่ผู้คน ที่จริงแล้วมีปรากฏมาตั้งแต่ในอดีต ดังที่เราพบเห็นได้ในวรรณคดีคำสอนต่างๆ ที่กวีต้องการชี้นำและสอนสั่งผู้คนโดยใช้กวีนิพนธ์เป็นสื่อ แต่การใช้กวีนิพนธ์เพื่อชี้นำความคิด และสั่งสอนผู้คนนั้นไม่ได้เป็นที่นิยมแพร่หลายทั่วไปนัก ดังเช่นกวีนิพนธ์สมัยใหม่ที่ส่วนมากมักมุ่งเน้นการชี้นำทางความคิดมากกว่าการแสดงอารมณ์ความรู้สึก ดังนั้นการชี้นำผู้คนผ่านวรรณคดีจึงจำกัดอยู่เฉพาะในวรรณคดีบางประเภท เช่น วรรณคดีคำสอน เป็นต้น ซึ่งในวรรณคดีคำสอนที่มีหน้าที่ชี้นำความคิด ให้แนวทางปฏิบัติและดำเนินชีวิต และให้คติสอนใจคน พบว่ามีการใช้ธรรมชาติมาเป็นสื่อในการชี้นำความคิด สั่งสอน และให้คำแนะนำแก่ผู้คนด้วยเช่นกัน และพบมาแต่ครั้งอดีตแล้ว ดังเช่นใน โคลงโลกนิติ อันเป็นสุภาษิตเก่าแก่ แต่งมาแต่โบราณครั้งกรุงเก่า และได้รับการชำระแก้ไขใหม่ให้เรียบร้อยประณีตและไพเราะในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ประชุมโคลงโลกนิติ

2514) จึงอาจกล่าวได้ว่า ในกวีนิพนธ์ไทยมีการนำจินตภาพธรรมชาติมาใช้พรรณนาเปรียบเทียบ เพื่อนำเสนอความคิดแก่ผู้อ่าน ให้ข้อคิดคติเตือนใจ และชี้แนะแนวทางประพฤติปฏิบัติบรรทัดฐาน และค่านิยมที่พึงงามเหมาะสมในสังคมให้แก่ผู้คนมาตั้งแต่ในครั้งอดีตแล้ว ดังตัวอย่าง

๕๑. ป่าหลวงดงใหญ่ลวน	พฤษษา
หาแก่นจันทน์กฤษณา	ยากไซ้
ฝูงชนในโลกา	มีมาก
หาปราชญ์ฤๅจะได้	ยากแล้วควรสงวน ๖
๕๓. ดารามีมากร้อย	ถึงพัน
บเปรียบกับดวงจันทร์	หนึ่งได้
คนพาลมากอนันต์	ในโลก
จะเทียบเท่าปราชญ์ไซ้	ยากแท้ฤๅถึง ๖
๕๐๒. จันทน์แจ่มคืนลวงแล้ว	ลดงาม
สาครราบระลอกทวาม	สง่าสิ้น
สระบัวปริ่มราม	เพราะทาง หงส์เส
นาเรศราศัฟัวสิ้น	ตั้งร้อดงาม ๖

(ประชุมโคลงโลกนิติ)

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าการนำธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องถ่ายทอดความคิดนั้น มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณ และกวีไทยในปัจจุบันยังคงสืบทอดการใช้จินตภาพธรรมชาติในฐานะเป็น เครื่องมือถ่ายทอดความคิด ทศนคติ ค่านิยม และแนวทางประพฤติปฏิบัติ และสั่งสอนชี้นำผู้คน ผ่านกวีนิพนธ์ หน้าที่ของกวีนิพนธ์จึงเริ่มปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่มุ่งเน้นการสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก มาเน้นการถ่ายทอดและนำเสนอความคิดต่างๆ และความคิดที่กวีนำเสนอนั้นก็ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและยุคสมัย จากเดิมที่เป็นการสั่งสอนด้านศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม และชี้แนะแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในยุคสมัยนั้น ก็เปลี่ยนเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบัน และชี้นำความคิดอันเป็นความคิดหลักที่ผู้คนในปัจจุบันให้ความสนใจ เช่น ความคิดด้าน สังคมและการเมือง ความคิดด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น มีการปลูกฝังอุดมคติที่พึงงามให้แก่ผู้คนใน สังคม อีกทั้งยังสะท้อนสภาพสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และวิพากษ์วิจารณ์สังคมอีกด้วย เนื่อง จากกวีและกวีนิพนธ์ไทยในปัจจุบันมีหน้าที่ในการรับใช้สังคมมากยิ่งขึ้น กวีจึงใช้กวีนิพนธ์เพื่อเป็น เครื่องมือในการต่อสู้เรียกร้อง และนำเสนอความคิดเพื่อชี้นำและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ แก่ผู้คนในสังคมมากขึ้น ซึ่งการใช้ธรรมชาติเพื่อแสดงความคิดเช่นนี้นับเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลง และ

แตกต่างไปจากการใช้จินตภาพธรรมชาติในกวีนิพนธ์ไทยในอดีต ดังที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของ อุษเชนี เนาวรัตน์ และไพโรจน์

การนำธรรมชาติมาใช้เพื่อถ่ายทอดความคิด เป็นสิ่งที่ปรากฏในงานของกวีทั้งสามท่าน พบว่ามีลักษณะร่วมกัน คือ นำธรรมชาติมาใช้นำเสนอความคิดและสภาพปัญหาด้านสังคมและการเมืองเพื่อให้กำลังใจ ปลอบประโลมใจผู้ทุกข์ยากเดือดร้อน อีกทั้งยังทำหน้าที่ปลุกฝังอุดมคติที่สูงส่งดีงามในการดำรงชีวิตแก่ผู้คน เพื่อให้ผู้คนมีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของสังคม มีความศรัทธาเชื่อมั่นในความดีงาม และความรัก และมุ่งมั่นที่จะดำรงอุดมคตินั้นอย่างไม่ย่อท้อสิ้นหวัง ดังที่ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

แม่จ๋า —

ดาวทุกดวงรวงดับดั่งอัปปาง
ตอราตรีคลี่คลุมกลุ่มพิภพ
มันดวงเดียวเปลี่ยวเปลืองมิเรื่องไกล
ขาวสะพรุ้งดั่งขายประกายรัตน์
มืดหรือแม่เมื่อฟ้ายังพร่าพราว

ก่อนอรุณกรุ่นหล้าเมื่อฟ้าสว่าง
แต่จักวางวายแท้แนเมื่อไร
ดาวจักบอกฟ้าจักขึ้นใหม่
ถึงยามใดจักเทียบเปรียบกลุ่มดาว
เจิดจรัสครอบคล่องจงห้วงหา
ด้วยแสงกร้าวกลุ่มศรัทธาประชาณะนี้?

(ขอบฟ้าชลิบทอง หน้า 70)

เจ้าเอ๋ยหนอเจ้าดาวดอกหญ้า

ยังแฉล้มแถมยิ้มอยู่พริ้มเพรา
ก็ร้อนก็หนาวที่เจ้าผ่าน
ก็แรงก็เรียวที่เกรียวกรู
ชี้ทางชี้ทิศผิดถูก
ยากนักหนักหนาที่จำนง
หยัดยิ้นขึ้นทำอยู่แทบเท้า
ไม่สิ้นสียสายที่ศรัทธา

ระยิบระยากับพุ่มเงา
ผ่านเขาก็กะยังขึ้นชู
ก็หอมก็ยานที่เจ้าอยู่
ก็สู้ก็เสียดกว่าจะทรง
สัมพันธ์ปั้นปลุกดั่งประสงค์
ยินยอมเกียรติยศลัดยา
เจ้าเอ๋ยหนอเจ้าดาวดอกหญ้า
เคียงมากับทางที่เที่ยงตรง

(มูมมอง หน้า 30)

คราหนึ่งเพื่อนข้าอธิษฐาน

ดึกลมพรมพัดแผ่วเบา
มันว่าใจเขาต้องสลาย
ฝันร่วมฟ้าฟากฝากไฟ

ยามจิตวิญญานงันเหงา
หอมกลิ่นดาวเจ้าไชยไกล
ขอกลายเป็นดาวสกาไร
เปล่งดาวหัวใจฉายดวง

เป็นมิตรของคนข้างฝัน	ด้วยแรงจิตอันใหญ่หลวง
เป็นดาวเจกดาวทั้งปวง	รุ่งโรจน์โชติช่วงรางชาว
เป็นคมนेत्रจ้องเจิดจ้า	แต่คำจอนฟ้ารุ่งสาง
เป็นขวัญของนักเดินทาง	ผู้ยังก้าวย่างหทัยยืน
เป็นเพลงดาวกล่อมธรรมชาติ	ยามโลกเกรี้ยวกราดผาดผืน
เป็นนวลแสงทองผ่องพื้น	แผ่นดินได้ขึ้นแสงพราว

(มัทกานกล้วย หน้า 101)

นอกจากนี้ กวีทั้งสามนำจินตภาพธรรมชาติมาใช้เป็นเครื่องสะท้อนปัญหาต่างๆ ในสังคม ทั้งปัญหาในสังคมเมืองและสังคมชนบท แสดงสภาพความเดือดร้อน และความลำบากยากจนของประชาชน นำเสนอปัญหาการเมือง เช่น สถาบันการปกครองที่ไร้เสถียรภาพ ขาดประสิทธิภาพ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาการยึดมั่นเชื่อถือค่านิยมผิดๆ เช่น ความคิดวัตถุนิยม ความตกต่ำเสื่อมโทรมทางศีลธรรมในจิตใจผู้คน ปัญหาสิ่งแวดล้อม มลภาวะต่างๆ และปัญหาอื่นๆ อีกมาก ดังตัวอย่าง

ฉันมองไม้ดอกขาวพราวทุ่งหญ้า	จำนรรจาเอียงอายสายลมสาง
มองนกน้อยจ้อยแฝงแข่งน้ำค้าง	สดุดีฟ้ากว้างพร่างตะวัน
ฉันมองแสงเดือนสอดลวดक्रमไม้	เหมือนยอโยเงินยวงอันสรวงสรร
เสกจลุประยับสลับชั้น	เป็นมิ่งขวัญตาคิดพิณจักรวณ
ทวามหัวใจเหมือนได้รัศมีสัมผัส	ห้วงภานิรันดรอาวรณ์ทวน
สรรพลึงเสกิตดุจชีวิตขวน	ใจรัญจวนจอดรักไม่พักเลื่อน
โจดโจนใจมนุษย์มาจุดชัก	ทำหาญหักโหดกระหายหมายจะเงื่อน
ทลายงามเพื่อสงครามยามใจเดือน	ทลายเรือนหลายรักหลักโลกา
เมื่อทุกราบยังอาบเดือนเหมือนอย่างนี้	เมื่อราตรียังรวยรื่นขึ้นนาสา
เป็นไปได้อะไรที่มันตรา	สงครามฆ่ารักเสียแล้วแล้วใจคน ?

(ขอบฟ้าขลิบทอง หน้า 62-63)

ไม่ไรไม่ร้ายเริงรำ	แล้งแห้งแกร่งกรำ	แกร่งก้านกันดารธรณี
แดดดุปรุดงพงพี	โปร่งแสงแปร่งสี	สาดไม่ร้ายแล้งเริงลาม
ลอนปอกลอกเปลือกปลามปลาม	ปลิดปลงลงทาม	ลาทาบพื้นอันตรธาน
ไฟแดดแผดไรเปลวปราณ	สาหัสสังหาร	คดกึ่งกระดุกแก้วกริวเกรียว

เคยเขียวท่อนเขียวทวยเขียว เจ้าเอ๋ยเคยเพรียว เคยพริ้งภูโพร...ใจทวย
(มุ่มมอง หน้า 35)

โอมวลดอกไม้ในโลก	อาบโศกอุ้มเศร้าร้าวราน
ปลิดปลิวลิวล่องทรมาน	เป็นฝุ่นฟุ้งผ่านชั้นฟ้า
โอมวลชีวิตนี้ทนอ	บานรอร่วงสลายไร้ค่า
ลอยไปในสายลมพา	เหือดหายลับตาลับใจ
ถนนสายแห่งนั้นนิ่งสนิท	ดอกไม้ชีวิตปลิดไหว
ปลิวไปโอบฝุ่นดอกไม้	ไม่รู้หนใดปลายทาง

(คำใดจะเอ๋ยได้ตั้งใจ หน้า 68)

นอกเหนือจากการใช้จินตภาพธรรมชาติเพื่อสื่อถึงความคิดทางด้านสังคมและการเมืองตั้งข้างต้นแล้ว พบว่าในงานของเนาวรัตน์และไพโรจน์มีการใช้จินตภาพธรรมชาติเพื่อสื่อความคิดทางพุทธธรรมและพุทธปรัชญาต่างๆ ซึ่งเราจะไม่พบการใช้จินตภาพธรรมชาติในลักษณะนี้ในงานของอุชเชนี เนื่องจากอุชเชนีนับถือศาสนาคริสต์ ดังนั้นความคิดทางศาสนาที่อุชเชนีสอดแทรกลงในงานจึงเป็นแนวคิดตามหลักคริสตศาสนาอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก โดยเฉพาะความรักเพื่อนมนุษย์ที่เราทุกคนพึงมีมอบให้แก่กัน ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกับความคิดอุดมคติที่กวีทั้งสามต้องการปลูกฝังให้แก่มนุษย์ทุกคน อันเป็นแนวคิดร่วมสำคัญที่กวีทั้งสามท่านได้นำเสนอในงาน ด้วยเหตุนี้การใช้จินตภาพธรรมชาติเพื่อสื่อความคิดทางพุทธธรรมและพุทธปรัชญา จึงมีปรากฏเฉพาะในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ และไพโรจน์ ดังตัวอย่าง

น้ำหยดทีละหยดรดกอหญ้า	เหยียดระย้าข้า้ช้ดระบัดเพิ่ม
จนแตกนิตแตกหนอยค้อยค้อยเต็ม	ยอดก็เริ่มแตกออกเป็นดอกดวง
สลัดชูพรวรดาวดอกหญ้า	ปานจะเอื้อมอวดฟ้าเวหาท้วง
กว่าจะदनดอกประดับกับรังรวง	เจ้าต้องลงบรรลุมานการเปลี่ยนแปลง
เจ้าก็คือสิ่งใหม่ในกอหญ้า	เกิดตรูตรามาตามความปรุงแต่ง
ครั้นแดดร้อนรอนถิ่นแผ่นดินแล้ง	เจ้าก็แห้งเหี่ยวไปกลายเป็นดิน

(เพลงขลุ่ยผิว หน้า 82)

ธารน้ำไหล	กระแสนในธารน้ำ มิหยุดนิ่ง
ไปสู่ท่วงน้ำลึก ลึกความจริง	ตกผลึกทราย ทรายสรรพลิ่งนิ่งใต้น้ำ
ธารน้ำไหล	จากท้วงใจสู่ท้วงใจ ไสเย็นฉ่ำ

จากท่วงลีกลู่ท่วงลิก ยิ่งลึกล้ำ	หวังดื่มตำธรรมาชาติสะอาดจะนี้
ธารน้ำไหล	ผ่านกรวดหินดินโคลไหลขัดสี
ไหลกลมเกลี้ยงกลิ้งตามความพอดี	เยี่ยงหน้าที่โดยธรรมของลำธาร
นิ่งฟังเสียงน้ำไหล	แผ้วสำเนียงแห่งภายในแว่วไหวผ่าน
เพียงเสียงทิพย์เอ่ยถามจักรวาล	ชวนสนทนาเนิ่นนานถึงด้านใน
ด้านในแห่งชีวิต	เคยมีดมิดจกกลับสว่างไสว
เคยรกร้างจักกวาดสะอาดใจ	เคยว่าวุ่นจักได้สงบเย็น
จักดื่มด่ำน้ำสะอาด	แต่ละหทัยธาตุนั้นแสนแจ่ม
เช่นพระผู้ผ่านข้ามโลกลำเค็ญ	เพื่อไปเป็นพระผู้อยู่เหนือทุกข์
เป็นผู้รู้ตน	ผู้รู้คนสัญจรนำมาความสุข
ผู้รู้ทวนกระแสโลก โลกทุรยุค	ผู้รู้ปลุกคนหลับกลับตื่นตน

(ฤดีกาล หน้า 21-22)

การใช้จินตภาพธรรมชาติเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อความคิดและสารสำคัญผ่านกวีนิพนธ์ ยังมี การพัฒนากลวิธีการใช้ให้ลึกซึ้งแยบคายยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าจินตภาพธรรมชาติที่กวีทั้งสามเลือกใช้ ไม่ได้เป็นเพียงบทพรรณนาธรรมชาติดังเช่นที่ปรากฏในวรรณคดีโบราณส่วนมาก แต่จินตภาพ ธรรมชาตินั้นได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมาย และสารต่าง ๆ ที่กวีต้องการนำเสนอได้อย่าง ลึกซึ้งแยบคาย และช่วยสร้างวรรณศิลป์ให้แก่งานประพันธ์ยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข้างต้น

การใช้จินตภาพธรรมชาติที่เป็นสัญลักษณ์ มีปรากฏในวรรณคดีไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากสัญลักษณ์เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่มีประสิทธิภาพยิ่งในการสื่อความหรือสาร ที่กวีไม่ต้อง การกล่าวถึงโดยตรง โดยการนำสิ่งอื่นมาใช้เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่กวีต้องการจะกล่าวถึง ผู้อ่านจะ ต้องตีความสัญลักษณ์นั้นจากบริบทอื่นรอบข้าง การใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์นั้นมีปรากฏอยู่มาก ในกวีนิพนธ์ตั้งแต่ในอดีต ดังเช่นในบทกวีศรจรยที่กวีมักใช้บทพรรณนาธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์แทน เพื่อสื่อถึงความหมายและเนื้อหาที่ผู้อ่านต้องตีความผ่านบทพรรณนาธรรมชาตินั้น ดังที่มีคำกล่าว ถึงสัญลักษณ์ในวรรณคดีไทยไว้ดังนี้

สัญลักษณ์ที่พบมากในวรรณคดีไทยรุ่นก่อน ได้แก่ สัญลักษณ์ที่ปรากฏใน บทกวีศรจรย เนื่องจากคนไทยไม่นิยมกล่าวเรื่องเพศอย่างเปิดเผย การใช้สัญลักษณ์จึง เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะกล่าวถึงธรรมชาติส่วนหนึ่งของมนุษย์ได้อย่างมีศิลปะ นอกจาก สัญลักษณ์ในบทกวีศรจรยแล้ว วรรณคดีไทยยังได้แสดงสัญลักษณ์ไว้ในเนื้อหาอื่น ๆ อีกมากพอสมควร เช่น เรื่องของความฝัน และการทำนายฝัน เรื่องชีวิตทั่วไป

ได้แก่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ฯลฯ และในบางครั้งก็ได้ใช้ลักษณะตัวละครเป็นสัญลักษณ์
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2538: 232) ดังตัวอย่าง

ครั้นพระบรมมหาราช	จึงบังเกิดนิมิตฝัน
ว่าปากอินทรีเกรียงไกร	กายใหญ่กำยำทมิฬ
จับลงตรงพักตร์ภูวเรศ	จิกเอานัยน์เนตรเบื้องขวา
แล้วบินโฉบไปโดยบุรพา	พระผวาตื่นขึ้นด้วยพลัน
ต้องดูดวงเนตรก็คืออยู่	จึงรู้ว่าเกิดนิมิตฝัน
เห็นเหตุมหัศจรรย์	เป็นมหันตโทษยิ่งนัก
อันนกอินทรีมีทมิฬ	จะเป็นจรกาอัปมงคล
นัยน์เนตรคือองค์งลักษณะ	มันแค้นนักจะตามมาชิงชัย
อันในสุบินนิมิตนี้	เหมือนจะชิงยาหยีฟี่ไปได้
คิดพลางสะท้อนถอนใจ	ภูวไนยกำสรดโคก

(“อิเหนา” พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

การใช้จินตภาพธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมายที่ลึกซึ้ง และถ่ายทอดความคิดของกวีจึงเป็นสิ่งที่กวีไทยในปัจจุบันยังคงสืบทอดและพัฒนามาจากกลวิธีของกวีรุ่นก่อน โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนในงานยุคแรก ๆ ของเนาวรัตน์ก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงไปในยุคหลัง ใน คำหยาด ซึ่งเป็นผลงานฉบับแรกของเนาวรัตน์ พบว่าบทประพันธ์ส่วนมากยังคงสืบทอดขนบวรรณคดีไทย และยึดแนวการประพันธ์ของกวีไทยโบราณเป็นหลัก คือ มุ่งแสดงอารมณ์ความรู้สึกของกวีที่เปี่ยมล้นในใจได้อย่างงดงามไพเราะ และเขายังคงสืบทอดการใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์เพื่อสื่ออารมณ์ความรู้สึก โดยเฉพาะความรู้สึกต่อนางผู้เป็นที่รักอันเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏใช้มากในวรรณคดีไทยโบราณ ซึ่งมักมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกอันรุนแรง เช่น ความรู้สึกต่อสตรีผู้เป็นที่รัก และสัญลักษณ์ที่ใช้เหล่านั้นก็มักมีความหมายสื่อไปถึงสตรีผู้นั้น เช่น การใช้ พระจันทร์ เป็นสัญลักษณ์แทนหญิงคนรัก เป็นต้น ดังตัวอย่าง

โง้งามพักตร์ผ่องละไมประไพพร้อมงามเมื่อยิ้มแ้มเหมือนงามเดือนหงาย
โอย่หนอหนารักมีพักคล้าย คอยเดือนฉายชมสว่างอุ่นกลางทรวง
(คำหยาด หน้า 15)

ในงานของกวีทั้งสามจะเห็นได้ว่าการใช้จินตภาพธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์เป็นกลวิธีสำคัญในการสื่อความหมายและสารที่มีปรากฏอยู่มากและโดดเด่น เนื่องจากสารที่กวีต้องการนำเสนอได้

เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ด้วยเหตุนี้ความหมายของสัญลักษณ์ที่กวีเลือกใช้จึงเปลี่ยนแปลงไปจาก
 ขนบเดิมเช่นกัน ความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของกวีทั้งสามจะสอดคล้อง
 สัมพันธ์กับความคิดและสารที่กวีในปัจจุบันกล่าวถึง เช่น ความคิดด้านสังคมและการเมือง เป็นต้น
 และสัญลักษณ์ที่กวีใช้ในกวีนิพนธ์จึงกลายเป็นความหมายในเชิงสังคมและอุดมคติ เช่น การสร้าง
 สรรค์พัฒนาสังคม การปลุกฝังอุดมคติที่ติงามให้แก่ผู้คนในสังคม การนำเสนอปัญหาในสังคมและ
 แนะนำแนวทางแก้ไขพัฒนา เป็นต้น ดังเช่นบท

เดือนแหวงแล้วเต็มวง	ไม่คงมืดให้หม่นแสง
ฟ้าดำแล้วฟ้าแดง	ประดับดาวเมื่อคราวคืน
หวังวายไขหมายหมด	มีรันทมิสดขึ้น
รวมใจให้หยัดเย็น	อยู่คงที่ย่อมมีหวัง
ดาวตกลงทุกคืน	ยิ่งดีคืนยิ่งประดัง
เต็มฟ้าทุกคราครั้ง	ไม่เคยหมดเลยหนอดาว
มีลมแล้วมีลูก	มีโศกสุขมีสืบสาว
จงก้าวที่ละก้าว	ละก้าวไปถึงปลายทาง

(เพลงขลุ่ยผิว หน้า 22)

ในกวีนิพนธ์บทนี้ เนาวรัตน์ไม่ได้ใช้ เดือน และดาว ไม่ได้เป็นสัญลักษณ์แทนนางผู้เป็นที่รัก
 เช่นบทก่อน หากแต่เป็นการสื่อถึง ความหวัง และกำลังใจของผู้คนในสังคม เพื่อปลุกปลอบใจให้มี
 ความหวัง โดยบอกว่าแม้เราจะรู้สึกท้อแท้สิ้นหวังไปบ้างดังพระจันทร์เสี้ยวในคืนข้างแรม แต่เราจง
 อย่าหมดหวัง เพราะในที่สุดความหวังนั้นจะกลับมาเปล่งประกาย ความไฝ่ฝันจะกลายเป็นจริงได้
 เหมือนดังพระจันทร์ที่จะกลับมาสว่างสดใสอีกครั้งในคืนเดือนเพ็ญ เหมือนดาวที่แม้จะตกไปจาก
 ฟ้า แต่ก็ยังคงมีดาวอีกมากที่ทอประกายทั่วฟ้าในยามค่ำ เปรียบดังความหวังของเราที่ไม่หมดสิ้น
 หากเรายังคงดำรงอุดมคติ และยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาทั้งหลายอย่างไม่ย่อท้อ เราก็จะพบกับความ
 สำเร็จในที่สุด

จินตภาพธรรมชาติที่เป็นสัญลักษณ์ที่กวีทั้งสามท่านเลือกใช้ โดยมากมักเกิดจากการ
 ใช้ภาพพจน์ต่าง ๆ ในการเปรียบเทียบซ้ำ ๆ กันอย่างเป็นระบบ และปรากฏไว้อย่างสม่ำเสมอจนทำ
 ให้เกิดเอกภาพในงาน และสัญลักษณ์ที่กวีเลือกใช้นั้นก็เกิดเป็นความหมายที่ชัดเจน และสื่อความ
 ได้อย่างเด่นชัด ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมายที่แท้จริงของสัญลักษณ์ที่กวีเลือกใช้ได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพ ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

เขาโจนไม่เป็นเช่นสายน้ำ
 สู่ชีพชนทั่ววันทุกวันคืน
 เขาโจนไม่เป็นเช่นแสงแดด
 ที่ยังพืชผลผลิบรรจงริน
 เขาโจนไม่เป็นเช่นลมอ่อน
 แฉวละมุนรุ่มร้อนให้ผอนปลัน
 เขาโจนไม่เป็นเช่นดาวเหนือ
 ชี้ทางถูกปลุกฝังพลังใน

ที่เลอล้ำหล่อเลี้ยงลำเลี้ยงริน
 กระชับขึ้นชิดอยู่คู่มืดดิน
 ที่เฝ้าแผดพิชร้ายมลายสิ้น
 ธรณินทรอ้อมอุ้นคุณอนันต์
 ที่ช่วยชอนกลืนบุปผามากกลมผืน
 ชีวิตสรรพชองหาด้วยอาลัย
 เคนอะเคือคู่ฟ้าสง่าใส
 เป็นแรงใจจุงพาก้าวหน้าเดิน

(ขอบฟ้าขลิบทอง หน้า 136)

น้ำฟ้าหยดหยาดเพ็งหมาดฟ้า
 คดครึมฟ้าคำรามสิ้นคำรณ
 กระจิดริดนิดเดียวเจียวดอกหญ้า
 ยิ่งฝนชะตะถั่งยิ่งรังรอง
 คือชีวิตทามกลางทุ่งว่างเว้ง
 เมื่อฟ้าหม่นฝนมาทั่วธานี
 พอฝนสร้างขับฟ้าสิ้นผ้าฝน
 ระเบิดใบเริ่มระบำเบิกรำบาญ
 เจ้าคือชัยชนะของแผ่นดิน
 มิใช่ดาวแต่ก็เด่นเช่นดั่งดาว

ค้างใบหญ้าค้อยหยาดด้วยหมาดฝน
 และลมบนรินระบายที่หายคลอง
 พืดพืดทักทำคราถมต้อง
 ยิ่งผุดผองเพียงดาวแห่งแผ่นดิน
 โลดระเริงแรงใจอันไม่สิ้น
 เมื่อไฟแดดแผดถินทนาการ
 พอลมบนโบกระบายไล่ร่อนผ่าน
 แदनกันดารก็ประดังขึ้นพร่างพราว
 มิรู้สิ้นรู้สุดที่สี่บสาว
 หยัดดอกกราวดาวรุ่งฟุ้งพลิกฟ้า

(ตากรุ่งเรืองโพยม หน้า 100-101)

โพ้นโค้งรุ่งคุ้งโค้งฟ้าเบื้องหน้าโพ้นแดดออกนโยนทอรุ่งสลบสี่
โค้งสายรุ่งรารวร้อยอัญมณี

แดดคนตรีบรรเลงเพลงสายรุ่ง

(สำนวนเนจร หน้า 70)

ในงานของกวีทั้งสามพบว่ามีการใช้จินตภาพธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ เช่น การใช้ ดาว ลม แดด ฝน สายน้ำ สายรุ่ง หญ้า ฯลฯ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น การใช้จินตภาพธรรมชาติที่เป็นสัญลักษณ์เหล่านี้ได้ปรากฏในกวีนิพนธ์บทอื่นๆ อีกอย่างสม่ำเสมอ และการใช้สัญลักษณ์ซ้ำๆ กันอย่างเป็นระบบเช่นนี้ จะช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจน จนสามารถเข้าใจสาระสำคัญที่กวีต้องการสื่อได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

เราจะเห็นได้ว่า การนำจินตภาพธรรมชาติมาใช้ในกวีนิพนธ์ของกวีทั้งสามนี้ มีทั้งส่วนที่ สืบทอดอิทธิพลจากขนบวรรณคดีไทยที่ใช้จินตภาพธรรมชาติเป็นเครื่องสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก แต่ก็ได้นำมาปรับเปลี่ยน และประยุกต์ใช้ ให้เข้ากับลักษณะของกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ที่เน้นการ นำเสนอความคิด ชี้นำแนวทางการดำรงชีวิต และสะท้อนสภาพสังคมในปัจจุบันซึ่งมีปัญหาต่างๆ มากมาย โดยผ่านกลวิธีการประพันธ์ที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีต คือ การใช้สัญลักษณ์ และภาพพจน์

นอกจากการสืบทอดกลวิธีการประพันธ์ดังกล่าวแล้ว พบว่าในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์และ ไพโรจน์ยังคงสืบทอดขนบการประพันธ์จากวรรณคดีไทยโบราณมาไว้อีกเช่นกัน ดังเช่น ขบวนการ ฝากนาง แต่ได้นำมาปรับเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง จากเดิมใน กำสรวลศรีปราชญ์ และ นิราศนรินทร์ กวีฝากหญิงคนรักกับธรรมชาติและเทพดาทั้งหลายให้ปกป้องรักษาดูแลนางไว้ให้ตน ดังนี้

โอมแม่จักฝากฟ้า	เกรงอินทร ท Yokona
อินทรท่านเทอกโอมเอา	สู่ฟ้า
โอมแม่จักฝากดิน	ดินท่าน แล้วแส
ดินฤชิตเจ้าหล้า	สู่สมสองสม
โอมแม่ฝากน่านน้ำ	อรธณพ แลฤ
ยยวนาคเขยช่อ	พีใหม่
โอมแม่รำพึงจบ	จอมสวาสติ ภูเอย
โอมแม่ใครสงวนได้	เท่าเจ้าสงวนเอง

(กำสรวลศรีปราชญ์)

โอว่าศรีเสาวลักษณ์ล้ำ	แลโลม โลกเอย
แม้ว่ามีกิ่งพโยม	ยื่นหล้า
แขวนขวัญนุชชูโอม	แมกเมฆ ไวแม่
กีดบมีกิ่งฟ้า	ฝากน้องนางเดียว

(นิราศนรินทร์)

เนาวรัตน์ และไพโรจน์นำบทฝากนางมาปรับเปลี่ยนใหม่ มาใช้สะท้อนภาพสังคมปัจจุบัน และทัศนคติของกวีที่มีต่อสิ่งเหล่านี้ และกวียังใช้บทฝากนาง เพื่อฝากดูแลรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และฝากผู้คนที่ดำรงรักษาอุดมคติที่ตั้งงามในจิตใจ ให้คงอยู่ ไม่ให้สูญหายไปจากใจ หรือถูกละเลย ดังเช่นที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

ไอศรีเสาวลักษณ์ล้ำ	แลโลม โลกเอย
แม้วามีกิ่งโพยม	ยื่นหล้า
แขวนขวัญนุชชูโคม	แมกเมฆ ไข่ม่ม
กิดมินิสเกิดเปิดหน้า	ปวดเนื่อवलถนนม

(เพียงความเคลื่อนไหว หน้า 141)

จักฝากมณีหนึ่งไว้	กับตะวัน
เกรงแต่อาทิตยผัน	ผิดฟ้า
จักซ่อนฝากกับจันทร์	แจ่มสว่าง
เกรงแต่รัฐประหารบ้า	มาเจ้าเผาจันทร์
ครั้นจะฝากกับปราชญ์ผู้	ผ่านธรรม
ใจรักก็แอบอ้างอำ-	มหิตโอ
จักฝากสัตนุรุษนำ	ซ่อนแนบ มโนนอ
บุรุษสัตวก็ตื่นไต้	ตอสูกรูฉว
...	...
นี้จะฝากเจ้าไว้	วางใจ
หวั่นจะหลุดลอยไป	แปลกหน้า
อุดมคติเสียเปลืองใจ	เจ็บปวด
เมืองหม่นคนหมองล้ำ	รักแล้งสลดสลาย

(ฤดีกาล หน้า 68)

นอกเหนือจากนี้ กวีทั้งสองได้สืบทอดการนำเพลงพื้นบ้านมาใช้ในกวีนิพนธ์เพื่อนำเสนอความคิดด้านสังคมด้วยเช่นกัน ลักษณะเช่นนี้มีปรากฏมาแล้วในงานร้อยกรองของครูเทพ หรือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ดังคำกล่าวว่

ครูเทพ เป็นกวีคนแรกที่น่าลักษณะคำประพันธ์ของชาวบ้านมานำเสนอความคิดแบบชาวบ้านเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านโดยแท้จริง สรุปลง่ายๆ ก็คือ ครูเทพเป็นกวีคนแรกที่น่าลักษณะเพลงพื้นบ้านมาใช้ในการนำเสนอเนื้อหาศิลปะเพื่อชีวิต (อวยพร มิลินทรานุกร, 2519: 44)

เนาวรัตน์ ไขเพลงพื้นบ้านต่างๆ เช่น เพลงลำตัด เพลงพืชมธุร เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ ในการถ่ายทอดความคิดด้านสังคม ดังเช่น การไขเพลงกล่อมเด็ก "จันทร์เจ้าขา" มาแสดงถึง

ปัญหาของเยาวชนไทย และปัญหาความยากจนของประชาชน และการใช้เพลงลำตัดแสดงปัญหา
 ผู้คนในชนบทละทิ้งถิ่นฐานบ้านเรือนมาอยู่ในเมืองหลวง และยึดติดนับถือความคิดความเชื่อแบบ
 ตะวันตก จนละทิ้งความเป็นตัวตนและอุดมคติไป ในกวีนิพนธ์บท "ลำตัดขาดสร้อย" ดังตัวอย่าง

จันทร์เอยจันทร์เจ้าขา	ฉันเกิดมาในเมืองหลวง
จันทร์เด่นเห็นเต็มดวง	โชติช่วงอยู่รูหลังคา
จันทร์จ๋าจันทร์เจ้าเอย	ฉันไม่เคยได้ศึกษา
วันวันวิ่งไปมา	ขายมาลัยให้รถยนต์
จันทร์เอยพระจันทร์เจ้า	ฉันต้องเฝ้าอยู่บนถนน
แต่ครอนไม่รอนรน	เทารอนใจไม่มีกิน

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว หน้า 87)

จันทร์เจ้าขา ขอข้าวขอแกง	ขอแหวนทองแดงผูกมือน้องข้า
พระจันทร์เจ้าแจ่มกระจ่างอยู่กลางฟ้า	เชือกชิงช้าไกวช้อนออนลมเย็น
ขอช่างขอมาให้น้องข้าขี่	ตบมือซี ตบมือเข้าให้เจ้าเห็น
เอ้าร้องใหม่ร้องใหม่ร้องให้เป็น	แน่ะ พระจันทร์วันเพ็ญท่านเห็นแล้ว

...
 คิดถึงพ่อตอกลอนสอนให้ร้อง
 จะได้เตียงได้ตั้งเป็นรางวัล
 เชือกชิงช้าไกวช้อนผ่นข้าข้า
 พ่อแม่ น้อง ไท่นะบ้านที่เคยมี

...
 แม่สอนน้องว่าที่นี่มีสวรรค์
 จากพระจันทร์ถ้ามั่นจำทำความดี
 เราจากมาไม่รู้ยู่ไหนนี่
 เช็ดน้ำตาให้ข้าที เกิดพระจันทร์

(คำหยาด หน้า 181-182)

แม่มาเมื่อบ้านนอก	หลงบางกอกเมืองกรุง
เรื่องการเมืองละไม่ยุ่ง	เอาการมุ่งดีกว่า
ไม่เชื่อเหตุเชื่อผล	ไม่เชื่อตนเชื่อตัว
แต่ไปเชื่อคนชั่ว	มัวเมาวิชา
ปากก็ว่ารักชาติ	แต่ไม่รับผิดชอบ
ตั้งกฎดีกรอบ	ตามกันมะริกา
แม่มาเกลียดบ้านนอก	ที่แต่ออกแต่อ่อน
เกลียดแคร่ที่เคยนอน	เกลียดหมอนฟางมุ้งฟ้า

(เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว หน้า 83)

ลักษณะการใช้เพลงพื้นบ้านเพื่อสื่อสารเช่นนี้ มีปรากฏในงานของไพโรรินทร์เช่นกัน ดังเช่น ใน ม้ากานกล้วย ไพโรรินทร์ ใช้เพลงกล่อมเด็ก ในการนำเสนอปัญหาเรื่อง ผู้ปกครองบ้านเมือง ใช้อำนาจและอิทธิพลข่มเหงรังแกประชาชน ในบท "เพลงกล่อมเด็ก" และใช้เพลงลำ และเพลงลูกทุ่ง เพื่อเสนอปัญหาของชาวชนบทที่ทิ้งบ้านมาทำงานในเมืองหลวง ในกวีนิพนธ์บท "ยามหลับฝัน" และ "เขาร้องเพลงลูกทุ่งให้เมืองฟัง" ดังตัวอย่าง

ดำเอ๋ยดำรวจ พุงใหญ่ไว่หนวด ถือป็นจังก้า
มาจับเด็กคือ ไปขังหนอยหาว ไวไว่ย้าข้า เจ้าดำรวจเอ๋ยฯ

... ..
แม่เอ๋ยแม่ป้า เด็กคือลูกป้า หายหน้าไปไหน
เคยเห็นวิ่งเล่น พอเป็นผู้ใหญ่ ไปเที่ยวทางไกล ไม่เห็นหน้าเอ๋ยฯ
น้ำเอ๋ยน้ำตา แต่งแก้มขรา ว่าเหว่วววิบ
ลูกข้าหายหนี บ้านมีไม่กลับ คอยแล้วคอยลับ ไม่กลับบ้านเอ๋ยฯ
เขาวัวผีป้า มันซ่อนลูกข้า ในป่าดงใหญ่
ผีปล้างดับ แมวหงาวลวงไต ดำรวจพุงใหญ่ จับมันขังเอ๋ยฯ
(ม้ากานกล้วย หน้า 49-50)

...โอยละน้อ โอยละนาย...
เหมือนคร่ำครวญซ้ำซ้ำจากความฝัน
เสียงนี้ เสียงนั้น นั้นเสียงไหน
โอยละน้อ โอยละนาย สุดสายใจ
ไม่ไกลหรอก จากประตูของโรงงาน
(ม้ากานกล้วย หน้า 71)

...เขานั้นบอกลาไปทำงานทำ ไซ่คิดใจดำ หรือทำแกล้งหลบไปไหน
เมืองบางกอกคงผูกพันใจ นับแต่จากไป ไม่เห็นคืนบ้านนา
ถึงปีใหม่หมายใจจะเห็นหน้ามน ตรุษจีนผ่านพ้น ไม่เคยได้ยลแก้วตา
สงกรานต์ผ่านไปอย่างไรวิญญาณ ขวัญตาเจ้าไม่รู้ไปไหน...
เขาร้องเพลงลูกทุ่งให้เมืองฟัง เมืองจะยังฟังเพลงของเขาไหม
เพลงเศร้าของเขาเศร้าใจ ยากไร่ยังร้องเพลงรัก
เพลงรักของเขาเศร้าสะทก เสียงจากทรวงอกสะอื้นกระอัก

ลูกคอลลาคีคัก

ลำเค็ญเสียนักทนต์
(มักานกลวย หน้า 74)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า เนาวรัตน์ และไพวรินทร์ ยังคงสืบทอดขนบการประพันธ์ ในวรรณคดีไทยมาใช้ในงานของตนเช่นกัน แต่ในการสืบทอดขนบนั้น กวีได้มีการปรับเปลี่ยนขนบ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาของสารสำคัญที่กวีต้องการกล่าวแก่ผู้อ่าน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลัก ของการประพันธ์กวีนิพนธ์นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้การใช้กลวิธีการประพันธ์ต่างๆ เพื่อนำจินตภาพธรรมชาติมาใช้เพื่อจุดประสงค์ ดังที่ได้กล่าวมาจึงเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์อีกประการที่กวีรุ่นใหม่ได้พัฒนาเรื่อยมา จากกลวิธีของ กวีโบราณ ดังที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของ อุชเชณี เนาวรัตน์ และ ไพวรินทร์ กวีทั้งสามยังคงสืบทอด และพัฒนากลวิธีเหล่านี้เพื่อสร้างวรรณศิลป์ในงานประพันธ์ กล่าวได้ว่าเป็นการสืบทอดขนบ วรรณคดีไทย และในเวลาเดียวกันก็มีการพัฒนาสร้างสรรค์กลวิธีทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทย ได้อย่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีประสิทธิภาพอีกด้วย